

Stichting Ter Navolging Tiel

www.ternavolgingtiel.nl / info@ternavolgingtiel.nl
[Facebook pagina 'Ter Navolging Tiel'](#)

Nieuwsbrief mei 2019

Vooruitblik op de komend weken

Klusochtenden

In de periode **maart – oktober** is het **elke 2^e woensdagmorgen van de maand** van **10 – 12 uur KLUSOCHTEND**.

Dan worden op Ter Navolging de handen letterlijk uit de mouwen gestoken om te klussen. Het accent ligt op het reguliere onderhoud zoals het schoon houden en harken van de paden, groenonderhoud, onderhoud van de grafperken en de grafmonumenten en dergelijke.

Aanmelden hoeft niet en materiaal alsmede koffie / thee en iets erbij zijn aanwezig! **WELKOM!**

Weekend van de Begraafplaatsen

Thema: 'Een plek vol verhalen'

Op beide begraafplaatsen staan onze vrijwilligers klaar om u verhalen te vertellen over de begraafplaatsen, al dan niet bekende mensen die er begraven liggen én over bijzondere grafmonumenten.

En vaak vertellen beelden zelf het verhaal

Zondag 25 mei

Ter Navolging

12 – 17 uur

Joodse begraafplaats

13 – 17 uur

<p style="text-align: center;">Grafkelders.</p> <p>Welke geheimen kennen ze en wat komt er bij komt kijken om deze weer te herstellen? CC 1 van Van Lidth de Jeude is net aan herstel toe!</p>	<p style="text-align: center;">Metaheerhuisje</p> <p>In de afgelopen twee jaar is het huisje (voor de rituele reiniging) weer in operationele en meer oorspronkelijke staat teruggebracht.</p>
<p style="text-align: center;">In het baarhuisje Graftrommels en foto's</p> <p>Ooit stond het zuidelijke deel, waar vele duizenden mensen begraven liggen, vol met graftrommels (en- monumenten). Nu resten er nog twee trommels (en dan ook nog afkomstig van elders) in het baarhuisje</p> <p style="text-align: center;">Uniek zijn de beelden van het Ambtmanshuis én pagina's uit het gastenboek met daarin de handtekening van Prins Hendrik!</p>	<p style="text-align: center;">In het metaheerhuisje De Jodenvervolging</p> <p>In het metahaarhuisje is een expositie ingericht met o.a. veel aandacht voor de 'sjoa' en de mens achter de Stolperstein. Ook worden o.a. de ca. één uur durende filmbeelden getoond die winkelier Salomon Frank maakte van zijn gezin en hun reizen naar (o.a. Nazi) Duitsland. Daarnaast zijn er tal van historische objecten die bij begrafenissen werden gebruikt.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • <u>Kent u de verhalen al over.....</u> - Het drama rond Ruudje in de burgemeestersfamilie Bönhoff? - De invloed van burgemeester Hasselman op de ontwikkeling van Tiel? - De rijk vertakte familie De Jongh met juweliërs en aannemers? - De weldoende familie Spiering waarvan de 'dames Spiering' het bekendst zijn? - De juristen en staatslieden van de talrijke takken binnen de familie Van Lidth de Jeude? - Staatsman, rector, jurist: allen behoorden zij tot de familie Tydeman die ooit het Ambtmanshuis bewoonde? - De jong overleden Sonna Wage? - De vanuit Paramaribo in Tiel belande en hier begraven dominee Hoekstra? Het enige grafmonument met een bijbel? - De sociaal betrokken gebroeders Hoogendijk van Domselaar? - De reden waarom de gebroeders Reuchlin niet bij elkaar in één grafkelder liggen? 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Kent u de verhalen al over</u> - De familie Van Blijdesteijn die ooit, bij de start van hun bedrijf, vanuit Ophemert met een kist met furnituren langs de boerderijen trok? - De slagersfamilie Manassen die o.a. aan de wieg stond van de slavink? - Moheel / Besnijder David Hes die, tot op hoge leeftijd, meer dan 400 besnijdenissen uitvoerde? - De kostschool van Asser Hirsch die meer dan 250 leerlingen telde uit o.a. Sint Petersburg, Wilna, Londen, Parijs en (vooral) Amsterdam? - De familie Kleerekoper waaruit de bekende (en beruchte) politieke columnschrijver voortkwam (ABK)? - De 'rebbes' (leraren) van de Tielse Joodse gemeenschap en waarmee zij werden geconfronteerd? - De familie Gersons met hun internationale huidenhandel? - De tabaksfabrikant, en drager van de Militaire Willemsorde Bernard van Weenen? - De heldenrol van Politiecommissaris De Jong in de 2^e wereldoorlog? - En nog anderen?

Bij het inrichten van de exposities, het verstrekken van informatie en het publieks-klaar maken van beide begraafplaatsen is veel dank verschuldigd aan o.a. het Joods Historisch Museum, het Flipje en Streekmuseum Tiel, het Regionaal Archief Rivierenland, Tjeerd Vrij, Jan Bouwhuis, 'Aanpak', 'Van Luijn Natuursteen' en 'De Steen' en tal van particulieren die door het verstrekken van 'oral history' (mondelijke informatie), foto's, documentatie en ander expositie-materiaal invulling en inkleuring hebben gegeven aan de 'verhalen' op beide begraafplaatsen'.

Voor dit jaar staan nog op het programma

- **Open Monumentendag** - zondag 15 september 2019
- **Burendag** - zaterdag 21 september 2019
- **Ter nagedachtenis** - zaterdag 2 november 2019

In 2019 en 2020 'aan de slag met

- Het herstellen van meerder grafmonumenten op Ter Navolging
Daaronder de grafkelder van een tak van de familie Van Lidth de Jeude en de graftombe van de gebroeders Hoogendijk van Domselaar (beide bijna 200 jaar oud)
- Het slechten van de niet functionele scheidingsmuur op de JB
- Het herstel van het uit 1950 daterende Oorlogsmonument op de JB
- Het verder uitbreiden van de exposities op beide begraafplaatsen
- Het verder opknappen van het groen op vooral Ter Navolging
- Het bij- en schoonhouden van opstallen, paden en monumenten

Onze stichting draait geheel op donaties, giften, ook in natura kan dankzij de 'Ter Navolging opslag' op de normale begraafarieven alle honderden grafmonumenten op Ter Navolging successievelijk herstellen. De laatste tijd zijn ons enkele trouwe donateurs ontvallen. Bent u diegene die in hun plaats een bijdrage stort op

NL15 ABNA0507635434 t.n.v. Ter Navolging Tiel?

Omdat onze stichting de Culturele ANBI status bezit kunt u uw gift bij het indienen van uw inkomstenbelasting voor 125% aftrekken. Een fiscaal nog meer voordelige constructie is het doen van een gift over meerdere jaren. Zie daarvoor de website van de Belastingdienst.

Terugblik op NL DOET 2019

In totaal waren er dit jaar 37 deelnemers (21 op vrijdag op de Joodse begraafplaats en 16 op zaterdag op Ter Navolging) die veel werk hebben verzet. De resultaten liegen er niet om!

Het accent lag dit jaar vooral op het schoonmaken van de grafperken, het opknappen van het groen en de paden en het herstel van scheuren in stèles. Vrijdag had o.a. een zestal medewerkers van de stichting Erfgoed Gelderland de burelen verruild voor tuinhandschoenen en –gereedschap.

Zaterdag zorgden de gebroeders Michiel en Joost van Luijn (**'Van Luijn Natuursteen'** en **'De Steen'**) er met hun materieel en materiaal voor dat verschillende zwaar verzakte zerken konden worden 'gelift', herplaatst dan wel recht gezet en gestabiliseerd. Aan deze activiteiten is in verschillende dag- en weekbladen volop aandacht besteed!

Bijzonder dat eindelijk de volledige naam van de op de voor meer dan 50% weggezakte zerk, waarvan alleen 'Andries' bekend was, kon worden achterhaald: onder de zerk met het oude nummer 180 uit 1848 Andries van Gelder en zijn zusters Johanna en Christina. Onder een van de andere zerken ligt een Professor te 's-Hertogenbosch (!) in de Godgeleerdheid.

'Aanpak' van Rob Herkströter kon op NL DOET helaas geen menskracht missen maar haalde de schade later in met het afronden van het functioneel maken van het uit de 19^e eeuw daterende fonteintje.

Actualiteiten

In de eerste week van april 2019 zorgden in de bomen klimmende specialisten voor het verwijderen van **veel dood hout**. Overigens staan 'onze' bomen er, volgens een van hen, er gezien hun leeftijd (100 – 200 jaar oud) goed bij!

Kaartjes met nadere informatie over soort en leeftijd hangen met een 'sling' aan de betreffende bomen. Met dank aan de familie Buijs!

Ook werd begin april een ca. 70 cm. hoge **conifeer** geplant als vervanger van de op 18 01 2018 door de storm gesneuvelde, meer dan 100 jaar oude en imposante, conifeer. Vertroueteling door onze vrijwilligers moet leiden tot een snelle groei!

Contact met 'zusterorganisaties'

De afgelopen maanden heeft regelmatig contact plaatsgevonden over de instandhouding van historische begraafplaatsen en wat daarbij komt kijken. Ook voor dit jaar staan weer enkele uitwisselingsbezoeken op het programma. Voor tal van deze organisaties is de manier van onze stichting een, zoals iemand dat noemde, 'inspirerend voorbeeld'. Dat o.a. vanwege de tamelijk unieke wijze waarop professionals en vrijwilligers elkaar weten te vinden en ondersteunen bij het behoud van het 'funerair erfgoed'!

Joods Erfgoed Tiels Museum

Zoals in een eerdere Nieuwsbrief stond is het zilver van het Joodse Erfgoed in januari 2019 o.l.v. zilversmid Sharon Manassen door een aantal van de Museum- en onze vrijwilligers gepoetst. Inmiddels is een verbeterde toelichting bij de objecten gerealiseerd. De volgende fase is het herstel van de beide Rimoniem (Tora torens) en de in zwakke staat verkerende Toramantel. De Rimoniem blijken niet identiek. Het is waarschijnlijk dat de ontbrekende exemplaren, net als het grootste deel van het Tielse Joodse Erfgoed, in de oorlog zijn verdwenen.

Brochure 'Stolpersteine', de blijvende herinnering aan Joods Tiel

Op maandag **3 juni 2019** om **16 uur**, in de week dat 75 jaar geleden de bevrijding van West-Europa door D-Day een stuk dichterbij kwam, zal in het metaheerhuisje op de Joodse begraafplaats deze brochure worden gepresenteerd. Christa Tydeman, voorzitter van de Stichting Ter Navolging Tiel) zal de eerste exemplaren aanbieden aan Frank Groen (wethouder der gemeente Tiel), de leden van de Kinderraad Tiel (die de primaire doelgroep representeren) en Frans van Oostveen (voorzitter van medefinancier stichting Burgerweeshuis), Toos Groen (initiatiefnemer van de uit 2010 daterende en inmiddels uitverkochte 'Lesbrief Jodenvervolging'). U bent van harte welkom daarbij aanwezig te zijn.

Joodse begraafplaats aan de Burense Aalsdijk

Nu en dan wordt onze stichting gevraagd anderen van advies te dienen. Zo is de stichting betrokken bij de activiteiten rond de nadere duiding van de uit de 17^e eeuw daterende Joodse begraafplaats aan de Aalsdijk.